

Federale Raad voor duurzame ontwikkeling (FRDO)

Advies over het ontwerp van federaal ontwikkelingsplan voor het elektriciteitstransmissienet en zijn strategisch milieueffectenrapport

- op vraag van de minister van Klimaat en Energie, de heer Magnette, in een brief van 9 mei 2011
- Voorbereid door de werkgroep *energie en klimaat*
- goedgekeurd door de algemene vergadering op 24 juni 2011¹ (zie bijlage1)
- de originele taal van dit advies is het Frans.

Samenvatting

- [a] In toepassing van de wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's heeft minister Magnette de FRDO verzocht zich uit te spreken over het ontwerp van federaal ontwikkelingsplan voor het elektriciteitstransmissienet 2010-2020 en over zijn milieueffectenrapport.
- [b] Het advies van de FRDO bestaat uit twee delen. Het eerste deel van het advies (§§ 5 tot 15) vermeldt de aanbevelingen van de FRDO aan de overheden die buiten het kader van het ontwerpplan vallen. Deel twee (vanaf § 16) betreft de tekst van het ontwerpplan en zijn milieueffectenrapport.
- [c] Teneinde in staat te zijn de doelstellingen te kunnen halen om tegen 2050 onze uitstoot van broeikasgassen met 80 tot 95% te verminderen en om op Europees niveau te streven naar een elektriciteitsproductie die in 2050 voor 100% uit hernieuwbare energie bestaat, is het van fundamenteel belang dat zowel de federale als de gewestelijke overheden in België in gezamenlijk overleg een plan uitwerken over de gewenste evolutie van het net dat aansluit bij een Europese visie en een langetermijnvisie (tegen 2050).
- [d] Om de investeringen efficiënt te kunnen plannen, vraagt de FRDO dat de regering zo snel mogelijk een einde zou maken aan de onzekerheden over de toepassing van de wet op de kernuitstap en het tijdsschema bevestigt van de wet op de kernuitstap van 2003. Deze uitstap zal moeten overeenstemmen met de principes van de 'rechtvaardige transitie'.

¹ Leden die het advies niet steunen: Isabelle Chaput (Essenscia), Anne Defourny (FEB-VBO), Ann Nachtergaele (FEVIA), Marie-Laurence Semaille (FWA), Piet Vanden Abeele (Unizo) – vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties; Hilde De Buck (Electrabel), Frank Schoonacker (SPE) – vertegenwoordigers van de energieproducenten.

Leden die zich voor het advies onthouden: R. Ceulemans, L. Helsen – vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus

De andere leden keuren het advies goed

- [e] Wat het ontwerpplan zelf betreft, neemt de FRDO het advies van de Algemene Raad van de CREG van 14 oktober 2010 als een van de referenties.
- [f] De FRDO vraagt dat Elia voor haar plan een transitiebenadering zou hanteren die de noodzakelijke transitie van ons elektriciteitsproductiesysteem mogelijk zou maken, ofwel via de ontwikkeling van hernieuwbare energie, kwaliteitsvolle warmtekrachtkoppeling of de ontmanteling van de kerncentrales vanaf 2015. In het bijzonder vraagt de FRDO dat de hypothese inzake de offshore-elektriciteit gebaseerd zou zijn op een te verwachten geïnstalleerd vermogen van minimaal 2300 MW in 2020.
- [g] De FRDO is van mening dat er een ambitieus en coherent beleid moet worden ingevoerd om de vraag naar elektriciteit te beheersen. De FRDO vraagt in dit verband overigens een betere analyse van de impact die de verwezenlijking van de Europese doelstelling tot verbetering van de energie-efficiëntie met 20% zal hebben op het elektriciteitsverbruik, en dat gekaderd in de noodzaak van verdergaande energiebesparingsdoelstellingen op de langere termijn.
- [h] Tot slot vraagt de FRDO dat de financiering van de uitvoering van de verschillende fases van het plan zeer duidelijk zou worden uiteengezet, evenals de mogelijke gevolgen ervan op de transmissietarieven.
- [i] De FRDO is van mening dat de werking van de elektriciteitsmarkt moet worden verbeterd. Er moet vooral op worden toegezien dat de beslissingen die bij de uitvoering van het plan worden genomen geen hinderpalen zouden vormen die nieuwe spelers ontmoedigen om in ons land te investeren.
- [j] Het plan moet ook rekening houden met de recente beleidsontwikkelingen op het vlak van elektriciteitsproductie in onze buurlanden.
- [k] Meer specifiek wat betreft de milieueffecten vraagt de FRDO dat er een alternatief scenario zou worden voorzien ten gunste van de transmissie via ondergrondse lijnen en dat de nieuwe luchtlijnen langsheen de bestaande infrastructuur zouden worden geïnstalleerd. Tot slot vraagt de FRDO dat Elia voortdurend rekening zou houden met de recentste resultaten van de wetenschappelijke knowhow over de impact die zijn activiteiten zou kunnen hebben op de gezondheid en het milieu.

Context en kader van het advies

- [1] In toepassing van artikel 12 van de wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's heeft minister Maignette in een brief van 9 mei 2011 aan de FRDO gevraagd zich uit te spreken over het ontwerp van federaal ontwikkelingsplan voor het elektriciteitstransmissienet 2010-2020 en over zijn milieueffectenrapport.
- [2] Het ontwerpplan dat voor advies is voorgelegd aan de FRDO werd opgesteld door Elia², de beheerder van het Belgische elektriciteitstransmissienet, in samenwerking met de Algemene Directie Energie en het Federaal Planbureau. Dit ontwerpplan gaat over de periode 2010 – 2020.

² Volgens de modaliteiten van de wet van 29 april 1999 ("Elektriciteitswet") en het Koninklijk Besluit van 20 december 2007 betreffende de procedure voor uitwerking, goedkeuring en bekendmaking van het plan inzake ontwikkeling van het transmissienet voor elektriciteit

- [3] Dit plan legt het volgende vast voor een periode van tien jaar³:
- een raming van de behoeften aan transmissiecapaciteit voor elektriciteit, volgens een reeks onderliggende hypothesen,
 - het investeringsprogramma waartoe de netbeheerder zich verbindt om aan deze behoeften te voldoen,
 - de behoeften aan een adequate reservecapaciteit voor elektriciteitstransmissie en projecten van algemeen nut die door de instellingen van de Europese Unie zijn bepaald op het vlak van trans-Europese netten.
- [4] Het advies van de FRDO bestaat uit twee delen:
- Het eerste deel vermeldt de aanbevelingen van de FRDO die buiten het kader van het ontwerpplan vallen. De aanbevelingen in dit deel zijn aan de overheden gericht.
 - Het tweede deel gaat over de tekst van het ontwerpplan en zijn milieueffectenbeoordeling.

DEEL 1: algemene aanbevelingen aan de overheden

- [5] De FRDO is van oordeel dat het huidig wettelijk kader dat de modaliteiten vastlegt van het ontwikkelingsplan voor het elektriciteitstransmissienet het niet toelaat om op een juiste manier rekening te houden met twee prioriteiten:
- Binnen een langetermijnvisie en volgens de principes van de 'rechtvaardige transitie'⁴ de uitdagingen aangaan die verband houden met de klimaatverandering
 - Zich aanpassen aan het Europese kader.

1.1. Zich aanpassen aan een Europese visie en aan een langetermijnvisie

- [6] De FRDO is van oordeel dat het elektriciteitstransmissienet een cruciale rol zal spelen om hernieuwbare elektriciteit en kwaliteitsvolle warmtekrachtkoppeling te kunnen ontwikkelen die beide onontbeerlijk zijn om onze uitstoot van broeikasgassen te verminderen en de bevoorradingszekerheid van België te verzekeren.
- [7] Om in staat te zijn de doelstellingen te kunnen halen om tegen 2050 onze uitstoot van broeikasgassen met 80 tot 95% te verminderen⁵, moeten wij zorgen voor het nagenoeg volledig koolstofvrij maken van onze elektriciteitsproductie. Dit veronderstelt dat de elektriciteitsproductie in 2050 wellicht voor 100% hernieuwbaar zal zijn op Europees niveau. De FRDO is bovendien van oordeel dat er een ambitieus en coherent beleid moet worden ingevoerd om de vraag naar elektriciteit te beheersen.

³ Volgens artikel 2 van het koninklijk besluit van 2007 wordt het ontwikkelingsplan voor de eerste maal opgesteld binnen de twaalf maanden vanaf de opstelling van de prospectieve studie. Vervolgens wordt het ontwikkelingsplan om de drie jaar aangepast, te beginnen vanaf de datum van de goedkeuring van het voorgaande plan door de minister.

⁴ Met 'rechtvaardige transitie' wordt een transitie bedoeld waarin sociale vooruitgang, bescherming van het milieu en economische behoeften samen aangepakt worden in een kader van democratisch bestuur, waarbij arbeidsrechten en mensenrechten geëerbiedigd worden en de gendergelijkheid verwezenlijkt wordt.

⁵ Zie de doelstellingen die in de mededeling van de Europese Commissie van 8 maart 2011 naar voren worden gebracht (COM 2011 112), *A Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050* (voir http://ec.europa.eu/clima/documentation/roadmap/docs/com_2011_112_en.pdf) : *In order to keep climate change below 2°C, the European Council reconfirmed in February 2011 the EU objective of reducing greenhouse gas emissions by 80-95% by 2050 compared to 1990, in*

Gezien de levensduur van de investeringen in deze sector moet deze transitie vanaf nu worden voorbereid. Volgens verschillende studies en rapporten^{6 7 8} is een dergelijke transitie realiseerbaar.

- [8] Deze ontwikkeling zal aanzienlijke aanpassingen vergen, zowel van het elektriciteitsnet als van onze energiemix.
- [9] Hiertoe is het van fundamenteel belang om een Europese langetermijnvisie uit te werken, zowel
- voor de energiebevoorrading als
 - voor de noodzakelijke uitbreiding van het Europese elektriciteitstransmissienet.
- [10] In overeenstemming met deze Europese visie is de FRDO van mening dat zowel de federale als de gewestelijke overheden in België in gezamenlijk overleg een plan op lange termijn (tegen 2050) zouden moeten uitwerken over de gewenste evolutie van het net. Dit plan zou verschillende thema's moeten behandelen:
- De verhoging van de transmissiecapaciteit, in het bijzonder de interconnectie met de offshorewindmolenparken,
 - De interconnectiecapaciteiten,
 - De opslagcapaciteiten,
 - De te ontwikkelen en te gebruiken technologieën
 - De ecologische, sociale en economische impact.
- [11] De backcasting-oefening *100 % hernieuwbare energie in België in 2050*, die de vier energieministers hebben aangekondigd, zou als kader moeten dienen voor dit plan op lange termijn. Dit plan moet passen in het Europese kader en moet helpen om de doelstellingen op korte en middellange termijn beter te bepalen.
- [12] Aangezien de ontwikkeling van ons transmissienet moet passen in het Europese kader, is de FRDO bovendien van mening dat het van fundamenteel belang is dat het plan in overeenstemming is met het Europese niveau.

1.2. De wet op de kernuitstap toepassen

- [13] De onzekerheden over de kernuitstap vormen een grote onbekende voor het plannen van de investeringen in het transmissienet.
- [14] Het in stand houden van de elektriciteitsproductie uit kernenergie is niet verenigbaar met de grootschalige ontwikkeling van variabele hernieuwbare energie. Doordat het aandeel van de elektriciteitsproductie op basis van windenergie of zonne-energie hoger ligt, zal het elektriciteitsproductiepark veel flexibeler moeten zijn om het net in evenwicht te houden. Welnu, kerncentrales produceren elektriciteit op een constante en moeilijk aan te passen manier. Wij kunnen dus in de toekomst productieoverschotten verwachten tijdens periodes waarin veel wind- en zonne-energie wordt geproduceerd, vooral buiten de spitsuren. Om het systeem in evenwicht te houden, zal de overtollige productie ofwel moeten worden uitgevoerd – waartoe meer interconnectiecapaciteit zal

the context of necessary reductions according to the Intergovernmental Panel on Climate Change by developed countries as a group

⁶ Rapport Greenpeace, 2011 : *Battle of the Grids* (http://www.greenpeace.org/belgium/Global/belgium/report/2011/publ_battle_of_grids.pdf)

⁷ Rapport van de EREC (European Renewable Energy Council, 2007): *A 100% Renewable Energy Vision for the European Union* (<http://www.rethinking2050.eu/index.php?id=3>)

⁸ Rapport PricewaterhouseCoopers, 2010: *100% renewable electricity, A roadmap to 2050 for Europe and North Africa* (http://www.pwc.co.uk/pdf/100_percent_renewable_electricity.pdf)

moeten worden ontwikkeld⁹, - of zullen wij hernieuwbare productie-eenheden verplicht moeten stilleggen, met in beide gevallen aanzienlijke kosten. In zijn ontwikkelingsplan benadrukt Elia dat de toevoeging van nieuwe productiecapaciteiten met een hogere flexibiliteitsgraad een voordeel vormt in vergelijking met de traditionele productiemiddelen die een beperkte flexibiliteit hebben.

- [15] Om de investeringen in het transmissienet zo efficiënt mogelijk te plannen en de hernieuwbare energiebronnen (en ook andere overgangstechnologieën zoals de STEG-centrales) ambitieus en betaalbaar te ontwikkelen, vraagt de FRDO dat de regering zo snel mogelijk een einde zou maken aan de onzekerheden over de toepassing van de wet op de kernuitstap en het tijdschema zou bevestigen van de wet op de kernuitstap van 2003¹⁰. Deze uitstap zal moeten overeenstemmen met de principes van de 'rechtvaardige transitie'¹¹ om de werknemers en consumenten te beschermen en in het bijzonder de meest kwetsbaren onder hen.

DEEL 2: Aanbevelingen over het ontwerpplan en over zijn milieueffectenbeoordeling

- [16] De FRDO neemt het advies van de Algemene Raad van de CREG van 14 oktober 2010 over het ontwerp van ontwikkelingsplan van Elia 2010 – 2020¹² als een van de referenties.

2.1. Een transitiebenadering hanteren die steunt op een maximale integratie van hernieuwbare energie en warmtekrachtkoppeling in het net

- [17] De FRDO is van oordeel dat het ontwikkelingsplan van Elia voldoende moet worden uitgewerkt (maximalistische benadering) om de transitie mogelijk te maken die ons elektriciteitsproductiesysteem zal moeten kennen. Dat moet gebeuren via de ontwikkeling van hernieuwbare energie, kwaliteitsvolle warmtekrachtkoppeling en de ontmanteling van de kerncentrales vanaf 2015.

⁹ Elia (2010) Ontwerp van ontwikkelingsplan, p. 8

¹⁰ Wet van 31 januari 2003 houdende de geleidelijke uitstap uit kernenergie voor industriële elektriciteitsproductie

¹¹ De sleutelementen van de *rechtvaardige transitie* zijn:

- ambitieuze investeringen in resource-arme en arbeidsintensieve technologieën en sectoren;
- onderzoek en gepaste evaluatie van de sociale gevolgen en van de impact op de werkgelegenheid;
- sociale dialoog en democratische consultatie van de sociale partners en betrokken partijen;
- opleiding en ontwikkeling van de competenties;
- sociale bescherming.

¹² Advies van de Algemene Raad van de CREG (A)101014-CDC-994 van 14 oktober 2010 over het 'ontwerp van ontwikkelingsplan 2010 – 2020 van de N.V. ELIA SYSTEM OPERATOR' uitgebracht in toepassing van artikels 13, §1, alinea twee, en 23, §2, alinea twee, 1° en 10°, van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt en van artikel 6 van het koninklijk besluit van 20 december 2007 betreffende de procedure voor uitwerking, goedkeuring en bekendmaking van het plan inzake ontwikkeling van het transmissienet voor elektriciteit. (<http://www.creg.info/pdf/Adviezen/A994NL.pdf>)

- [18] In het bijzonder wat betreft de offshorewindmolenproductie¹³ baseert het ontwikkelingsplan zich op een maximale capaciteit van 2000 MW. Momenteel werden er al domeinconcessies toegekend voor een totaal vermogen van ongeveer 1800 MW. Eén grote zone werd nog niet toegekend. De totale capaciteit van deze wordt door de CREG geschat op 500 MW¹⁴.
- [19] Bovendien valt het te verwachten dat bijkomende zeegebieden opengesteld zullen worden voor offshorewindenergie of dat eventueel andere technologieën zoals het winnen van hernieuwbare energie uit de golven of zeestromingen ervoor zorgen dat in de huidige concessiezone nog bijkomend vermogen wordt geproduceerd.
- [20] Bijgevolg vraagt de FRDO dat de hypothese voor de offshore-elektriciteit zich baseert op een te verwachten geïnstalleerd vermogen van minimaal 2300 MW in 2020. Daarenboven vraagt de FRDO¹⁵ dat *het ontwikkelingsplan een concreet en becijferd stappenplan bevat om tegen 2016 een offshore netwerk¹⁶ te realiseren dat in staat is om voor ongeveer 1500 MW bijkomende windmolenparken aan te sluiten, bovenop de drie windmolenparken die samen ongeveer 900 MW vertegenwoordigen en al aangesloten kunnen worden op het bestaande onshore netwerk.*
- [21] Gelijktijdig hiermee¹⁷ vraagt de FRDO dat alle nodige aandacht zou worden besteed aan de ontwikkeling van een offshore-elektricitetsnet, in nauw overleg met de landen rond de Noordzee.
- [22] De FRDO benadrukt overigens dat er een nauwe samenwerking nodig is tussen Elia en de distributienetbeheerders voor de ontwikkeling van de decentrale productie (zie ook 2.4).

2.2. De hypothesen herzien voor de evolutie van de vraag naar energie en elektriciteit

- [23] De FRDO vraagt een betere analyse van de impact die de verwezenlijking van de Europese doelstelling tot verbetering van de energie-efficiëntie met 20% zal hebben op het elektriciteitsverbruik, en dat gekaderd in de noodzaak van verdergaande energiebesparingsdoelstellingen op de langere termijn.
- [24] Een nieuw scenario met betrekking tot het toekomstig elektriciteitsverbruik dringt zich op. Hierbij moet een maximaal energiebesparingsscenario, met ten minste een expliciete vertaling van de energiebesparingsdoelstelling van het Europees energie- en klimaatpakket, worden ingebracht.
- [25] Bij een dergelijke oefening is het ook essentieel om met meer realistische en/of recente inschattingen voor de toekomstige energieprijzen te werken, omdat deze prijzen ook een sterke impact hebben op het (verwachte) energieverbruik. Bij de prognose van de energievraag werd immers een zeer conservatieve hypothese aangenomen voor de energieprijzen in 2020 (\$61), terwijl *World Energy Outlook 2010* spreekt van \$100 tegen 2020.

¹³ Zie hoofdstuk 7.5 van het Ontwerpplan

¹⁴ Hoofdstuk II.9 van het advies van de Algemene Raad van de CREG (A)101014-CDC-994 van 14 oktober 2010 over het 'ontwerp van ontwikkelingsplan 2010 – 2020 van de N.V. ELIA SYSTEM OPERATOR' (<http://www.creg.info/pdf/Adviezen/A994NL.pdf>)

¹⁵ Zie 7.5.2. van het Ontwerpplan

¹⁶ Hoofdstuk II.13 van het advies van de Algemene Raad van de CREG (A)101014-CDC-994 van 14 oktober 2010 over het 'ontwerp van ontwikkelingsplan 2010 – 2020 van de N.V. ELIA SYSTEM OPERATOR' (<http://www.creg.info/pdf/Adviezen/A994NL.pdf>)

¹⁷ Zie hoofdstuk 7.6. van het Ontwerpplan

- [26] Daarom benadrukt de FRDO hierbij het belang van een ambitieus en coherent beleid van beheersing van de elektriciteitsvraag. Hierdoor zal ook minder nieuwe productiecapaciteit nodig zijn, wat een positieve weerslag zal hebben op de nood aan bijkomende investeringen in het Elia-transportnetwerk.

2.3. De financiering van de investeringen en de impact ervan op de transmissiekosten voorzien

- [27] Zo goed als nergens in het plan worden de geraamde investeringskosten vermeld of wordt er met alternatieven gewerkt. Het plan moet duidelijk zicht geven op de nodige investeringen en kosten om minstens de gekende projecten te kunnen aansluiten.
- [28] Het plan zegt niets over vervangingsinvesteringen (die nochtans een vierde uitmaken van alle investeringen op het net).
- [29] Er is ook geen zicht op de effecten die het plan of de onderdelen ervan zullen hebben op de tarieven van transmissie. Hierover is duidelijkheid nodig.
- [30] Voor de evaluatie van de investeringskosten en de mogelijke gevolgen op de transmissietarieven deelt de FRDO de vragen, bezorgdheden en verzoeken die de Algemene Raad van de CREG heeft geformuleerd en die hieronder vermeld worden:
- Een netontwikkelingsplan dient een becijferd stappenplan te omvatten dat realistisch is – gegeven de bekende variabelen – maar ook rekening houdt met diverse alternatieve scenario's voor de ontwikkelingen op het vlak van hernieuwbare elektriciteitsopwekking.
 - Er bestaan vragen bij de kostendoorrekening van dit plan. Het behoort weliswaar de energieregulator toe de transmissienettarieven goed te keuren, doch het mag niet zo zijn dat omwille van onvoorzichtige inschattingen of geen inschattingen van de kosten, de CREG op een bepaald moment voor voldongen feiten zou worden gesteld bij aanvragen voor tariefverhogingen.
 - De eindverbruiker mag niet met plotse stijgingen in de transmissienettarieven worden geconfronteerd. Daarom is een duidelijke, realistische kostenraming van dit plan nu al noodzakelijk (en niet over 10 jaar), en dat volgens een stappenplan, in functie van de uitvoering.

2.4. Bijdragen aan een betere werking van de elektriciteitsmarkt

- [31] Er moet op worden toegezien dat de beslissingen die bij de uitvoering van het plan worden genomen geen hinderpaal zouden vormen die nieuwe spelers ontmoedigen om in ons land te investeren. De aansluiting van nieuwe productie-eenheden wordt niet ondersteund door het plan en ook niet via initiatieven in het kader van de steun aan nieuwkomers. Verder worden nieuwe projecten door dit plan onvoldoende ondersteund en zijn er te weinig bindende structurele netinvesteringen.
- [32] Door de 'priority of access'-regeling moeten WKK en hernieuwbare energie worden aangesloten op het distributienet. Elia moet hier in haar plan rekening mee houden en moet samen met de distributienetbeheerders verantwoordelijk worden gesteld voor de aansluiting van projecten die door de overheid zijn vergund. Voor de aansluiting van decentrale productie-installaties moet nauw samengewerkt worden tussen de transportnetbeheerder en de distributienetbeheerders, en dat om te onderzoeken op welk spanningsniveau een bepaald project het best wordt aangesloten (zie ook 2.1.).
- [33] Het derde energiepakket biedt de mogelijkheid aan transmissienetbeheerders om eigen productiecapaciteit te verwerven om aan piekbewaking te doen en om netverliezen te compenseren. Deze mogelijkheid moet in ons land ook aangewend worden. Hierdoor zou Elia kostenefficiënter in eigen productie kunnen voorzien, wat dus ook voor de eindverbruiker voordeliger zou uitkomen.

- [34] Bij de verdere ontwikkeling van het transmissienet moet er een duidelijke afstemming zijn met de ruimtelijke planning en de verdere ruimtelijke ontwikkelingen. Dit is nodig opdat (decentrale) productie zo efficiënt mogelijk zou kunnen worden ingeplant en maximaal kan worden afgestemd op het (decentraal) gebruik. Zo moet ook in het bijzonder voor WKK-installaties afstemming gebeuren met de mogelijkheden van warmteafzet.

2.5. Andere punten die in het plan moeten worden behandeld of uitgewerkt

- [35] Het plan zegt niets over evoluties op het vlak van de *uitbouw van de elektrische voertuigen* in België en hoe daarmee zou moeten worden omgegaan. Dit sluit aan bij de algemene bedenking dat er in het plan als geheel te weinig aandacht lijkt te gaan naar de evolutie naar een slim net met decentrale productie en consumptie.
- [36] Het plan zal moeten worden aangepast aan de evolutie en de recente beslissingen in onze buurlanden, zoals de Duitse beslissing om uit de kernenergie te stappen, de Nederlandse beslissing om wel te investeren in nieuwe kerncentrales, de frequente tekorten in Frankrijk, ... Het plan moet zich met andere woorden inschrijven in alle ontwikkelingen die te voorzien zijn binnen CWE¹⁸.

2.6. Aanbevelingen over het milieueffectenrapport

- [37] Er is nood aan een onderzoek in de plan-MER van een alternatief scenario met ondergrondse leidingen. Zeker in een klein en dichtbevolkt land als België, dat een slechte ruimtelijke ordening heeft, is dat nodig. Nieuwe bovengrondse leidingen zullen steeds een aanzienlijke impact hebben op de schaarse open ruimte en op de nog overblijvende landschapsrelicten. Nieuwe bovengrondse leidingen zullen daardoor ook steeds veel protest uitlokken vanuit de bevolking. Het is daarom van belang om goed alle voor- en nadelen van boven- en ondergrondse leidingen met elkaar te vergelijken. De plan-MER biedt daartoe een goede basis.
- [38] Zo gaat het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) uit van het standstillbeginsel voor bovengrondse leidingen vanaf 150 kV¹⁹. Een uitbreiding van het net kan er volgens het RSV dus enkel ondergronds komen, of door bestaande bovengrondse lijnen te vervangen.
- [39] Nu komt het ondergronds aanleggen van elektriciteitslijnen enkel aan bod bij de milderende maatregelen. Het lijkt echter verstandig om in de plan-MER ook een volwaardig alternatief scenario te onderzoeken met ondergrondse elektriciteitsleidingen. Zo kan globaal worden ingeschat wat hiervan de meerkosten zijn ten opzichte van bovengrondse leidingen en wat de baten zijn op het vlak van landschap, versnippering van open ruimte, gezondheid...
- [40] Nieuwe elektriciteitsleidingen moeten maximaal gebundeld worden met bestaande infrastructuren. Ook hiervoor kan een alternatief scenario worden uitgewerkt in de plan-MER. Tevens kan in de plan-MER onderzocht worden in hoeverre het mogelijk is om bij de aanleg van nieuwe lijnen, verouderde lijnen te verwijderen en daardoor aan landschapsherstel te doen (zoals bij het Stevin-project het geval is).

¹⁸ Centraal West-Europa: Frankrijk, Duitsland, België, Nederland, Luxemburg

¹⁹ RSV, blz. 517 – 518, “– Bijkomende elektriciteitsleidingen moeten worden gebundeld langsheen bestaande lijninfrastructuren en met bestaande lijnen waaronder de bestaande 380kV en 150kV leidingen. - De totale lengte van het bovengronds 150kV-net wordt niet uitgebreid ('stand still'-principe).”

- [41] Bovendien vraagt de FRDO dat Elia een proactieve houding zou aannemen door permanent te waken over de impact die haar activiteiten zou kunnen hebben op de gezondheid van de bevolking en de werknemers (effect van de elektromagnetische velden, geluidshinder...) en op het klimaat (uitstoot van SF₆) door voortdurend rekening te houden met de recentste resultaten van de wetenschappelijke knowhow over die impact.

BIJLAGE 1. Stemgerechtigde leden van de algemene vergadering die deelnamen aan de stemming over dit advies

2 van de 4 voor- en ondervoorzitters: A. Panneels, *J. Turf*.

3 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor milieubescherming: S. Leemans (WWF), L. Cloots (BBL), J. Miller (IEW)

3 van de 6 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties voor ontwikkelingssamenwerking: B. Gloire (Oxfam), G. Vandermosten (VODO), J. Dalemans (Broederlijk Delen)

1 van de 2 vertegenwoordigers van de niet-gouvernementele organisaties die de belangen van verbruikers verdedigen: M. Vandercammen (OIVO)

3 van de 6 vertegenwoordigers van de werknemersorganisaties: D. Van Daele (FGTB), S. Storme (FGTB), D. Van Oudenhoven (CGSLB)

de 6 vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties: I. Chaput (Essenscia), M.-L. Semaille (Fédération wallonne de l'agriculture), A. Deplae (UCM), P. Vanden Abeele (Unie van Zelfstandige Ondernemers), *Anne Defourny (Fédération des entreprises belges)*, Ann Nachtergaele (FEVIA)

de 2 vertegenwoordigers van de energieproducenten: H. De Buck (Electrabel), F. Schoonacker (SPE)

2 van de 6 vertegenwoordigers van de wetenschappelijke milieus: R Ceulemans (UG), Lieve Helsen (KUL)

Totaal: 22 van de 38 stemgerechtigde leden

Bijlage 2. Vergaderingen ter voorbereiding van dit advies

De werkgroep energie en klimaat vergaderde op 19 mei, 1 en 16 juni 2011 ter voorbereiding van dit advies.

Bijlage 3. Personen die meewerkten aan de voorbereiding van dit advies

Stemgerechtigde leden en hun vervangers

- Prof. Jean-Pascal van YPERSELE (UCL, voorzitter van de werkgroep energie en klimaat)
- Anne PANNEELS (Vice-voorzitster van de FRDO)
- Cécile DE SCHOUTHEETE (IEW)
- Sara VAN DYCK (BBL)
- Diana VAN OUDENHOVEN (CGSLB)
- Maureen VERHUE (ABVV)

Uitgenodigde experts

- Vincent DU FOUR (ELIA, Environment)
- Frédéric DUNON (ELIA, Grid Development)
- Fabian GEORGES (ELIA, Portofolio, Plans & Support)
- Christian KERREMANS (ELIA, Public & Regulatory Affairs)
- Daniel TERMONT (Haskoning)

Secretariaat

- Marc DEPOORTERE
- Jan DE SMEDT